

Електронні ресурси:

Відейко, М. Трипільська культура і міф про сонцесайну Аратту. Магістеріум. Вип. 20. Археологічні студії [Електрон. ресурс] // еКМАІR електронний репозитарій Києво-могилянської академії [сайт]. – Текст. та граф. дані. – Київ, 2005. – Режим доступу: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6898763b-d9fd-4c46-89f7-1ff849b662fc/content> – Назва з екрана. – Дата перегляду: 19.08.2025.

Відейко, М. Трипільська культура [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України. Інститут історії України. НАН України [сайт]. – Текст. та граф. дані. – Київ, 2025. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Trypilska_kra – Дата перегляду: 19.08.2025.

Костенко, І. Сім чудес Трипільської культури. Як жили і куди поділися трипільці? [Електронний ресурс] / І.Костенко, І.Халуца // Радіо свобода [сайт]. – Текст. та граф. дані. – Київ, 2021. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/trypilska-kultura-ukrayina/31078240.html> – Дата публікації: 12.09. 2021. – Дата перегляду: 19.08.2025.

Відкритий онлайн-ресурс артефактів трипільської культури [Електронний ресурс] // Український культурний фонд [сайт]. – Текст. та граф. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <http://tripillya.com> – Назва з екрана. – Дата перегляду: 19.08.2025.

Рижов, С. Трипільська культура та її місце серед енеолітичних культур Південно-східної Європи. Магістеріум. Випуск 20. Археологічні студії [Електрон.ресурс] / С.Рижов, В.Шумова // еКМАІR електронний репозитарій Києво-могилянської академії [сайт]. – Текст. та граф. дані. – Київ, 2005. – Режим доступу: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/127b4bb1-351c-419e-8988-2dbdf0d5662a> – Назва з екрана. – Дата перегляду: 19.08.2025.

Відділ культури Дніпровської районної у місті Києві держадміністрації
Централізована бібліотечна система
Дніпровського району
Бібліотека імені О. Олесья

ТРИПІЛЬСЬКА КУЛЬТУРА В УКРАЇНІ: ПРОТОМІСТА, ТЕХНОЛОГІЇ ТА ВІРУВАННЯ

Бібліографічна довідка
Київ, 2025

Шановні читачі!

предметом багатьох наукових досліджень і дискусій. Хоча пряму генетичну спадкоємність важко довести, вплив Трипілля на українську культуру незаперечний.

Щодо історичної спадкоємності, то вона прослідковується у сільськогосподарських традиціях. Трипілляці були одними з перших землеробів на території сучасної України. Їхні методи оброблення землі та вирощування культур могли передаватися наступним поколінням, формуючи основу української аграрної культури.

Трипільська культура є доказом того, що Україна як заселена територія має власну унікальну історію, що сягає глибини віків.

Довідку складено 15 листопада 2025 року в алфавіті авторів чи назв книг з фондів бібліотек імені О. Олесья та ЦРБ імені П. Тичини.

Рекомендовано для широкого кола читачів.
Склав та підготував до друку О. Л. Шаян.
© Бібліотека імені О. Олесья, м. Київ
Телефон для довідок: 292-70-35
Адреса бібліотеки: проспект Л. Каденюка, 19/30
e-mail: oolesia@i.ua

Бурдо, Н. Трипільська культура. Спогади про золотий вік / Н. Бурдо. – Харків: «Фоліо», 2008. – 415 с.

Відейко, М. Трипільська цивілізація / М. Відейко. – Київ : «Наш час», 2008. – 160 с.

Відейко, М. Шляхами трипільського світу / М. Відейко. – Київ : «Наш час», 2008. – 296 с.

Губерначук, С. Трипілля і українська мова / С. Губерначук. – Київ : Фенікс, 2005. – 232 с.

Гуменна, Д. Минуле пливе в прийдешнє. Розповідь про Трипілля / Д. Гуменна. – Нью-Йорк : Видання Української Вільної Академії Наук у США, 1978. – 384 с.

Мицик, В. За законом світового ладу. Трипільська цивілізація і джерела світогляду українського народу / В. Мицик. – Київ : МАУП, 2007. – 328 С.

Новиченко, І. Загадки Трипільської культури // Духовна велич України. Науково-публіцистичний збірник / І. Новиченко, – Київ : «Просвіта», 2004. – С. 38-48.

Остафійчук, В. Племена трипільської культури // Історія України: Сучасне бачення / В. Остафійчук. – Київ : «Знання-Прес», 2002. – С. 16-20.

Паламарчук, Є. Зорі Трипілля / Є. Паламарчук, І. Андрієвський. – Вінниця : «Теза», 2007. – 144 с.: іл.

Терещенко, Ю. Дослов'янський період історії України // Історія України від найдавніших часів до утвердження незалежної держави / Ю. Терещенко, І. Срібняк. – Київ : «Генеза», 2003. – С. 7-9.

Щолокова, О. Витоки української художньої культури // Світова художня культура. Від первісного суспільства до початку середньовіччя / О. Щолокова, С. Шип, О. Шевнюк, О. Семашко. – Київ : «Вища школа», 2004. – С. 44-49.

Трипільське ДНК українців

В останній чверті 4 тис. до н. е. кількість трипільських поселень поступово скорочується. Вчені пов'язують це із початком танення льодовиків на Північному полюсі, у 6200 році до н.е. Холодна вода потрапила в Атлантику. У результаті атмосфера та води Середземного та Чорного морів стали швидко холоднішати. Так на зміну теплому Атлантичному періоду, який був колискою Трипільської цивілізації, прийшло відчутне похолодання.

Проаналізувавши кістки з печери Вертеба, Тернопільська область, генеологи прийшли до висновку, що трипільські жінки більше тяжіли до Балканського регіону і були частково Середземноморського антропологічного типу, а от чоловіки належали до пізньокроманьйонського типу, тобто були автохтонами.

На території України пам'ятки трипільців відомі у 15 областях, а випадкові знахідки – ще у чотирьох – всього понад 2300 пам'яток. Знахідки з цих розкопок представлені в понад 60-ти музеях України, серед них: Археологічний музей Інституту археології НАН України, Національний музей історії України, Львівський історичний музей, Одеський археологічний музей.

Трипільське поселення. Село Майданецьке Черкаської області.

Джерела:

Бажан, О. Від трипільців до кіборгів/ О. Бажан, Ю. Мицик. – Київ: «Кліо», 2020. – 686 С.

Віднайдення Трипільської цивілізації в Україні уможливила знахідка австро-українського археолога Вікентія Хвойки. У 1893 році у Києві на Подолі він розкопав датовану приблизно 25 000 р. до н. е. Кирилівську стоянку.

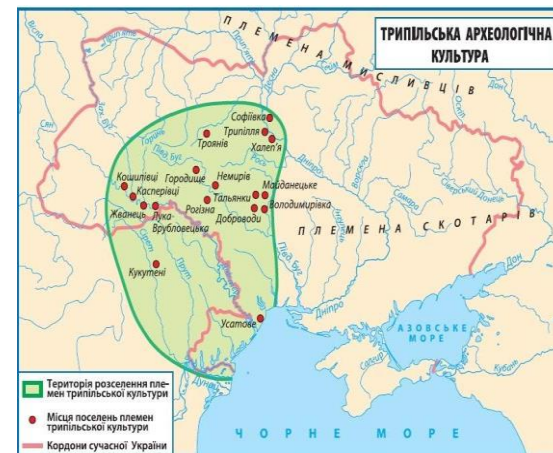
Неподалік Кирилівської церкви у локації площею 1000 кв. метрів на глибині 20 метрів археологами були знайдені рештки 60 мамонтів, кістки носорогів, зуби печерного ведмедя та лева, крем'яні ножі та скребачки й покриті карбованим орнаментом ікла.

Нині це вул. Кирилівська 59-65. Ці рідкісні на той час культурні артефакти стали прологом до нових звершень. Через три роки, проводячи розкопи в селі Трипільля за 40 км на південь від Києва, В. Хвойка виявляє залишки прадавніх поселень з автентичною керамікою та іншими артефактами – пам'ятками тієї ж культури, що була знайдена ним у Києві. У 1899 році він представив свої відкриття на XI Археологічному з'їзді в Києві, де вони викликали великий інтерес у наукової спільноти.

Трипільська культура сьогодні - це археологічна культура доби неоліту та енеоліту із часовими рамками – 7000-2750 рр. до н. е. Вона охоплює територію між ріками Дунай, Олт і Карпатами, а також Чорноморську дельту Дунаю. Ареал її розповсюдження в Україні: від Карпатських гір до Дністра і Подніпров'я.

Поселення мідно-кам'яного віку

Будинки трипільських протоміст споруджувалися колом, впритул один до одного, із загоном для худоби у центрі, утворюючи у такий спосіб до двох ліній укріплень. Перша лінія оточувала центр, а друга знаходилася на відстані, яка відповідає польоту стріли з першої.

Масштаби укріплення: еліптична цитадель поселення знайденого біля села Майданецьке Звенигородського району Черкаської області, була 1 км в довжину, а в поселенні біля села Тальянки цього ж району – 3,5 км. Місто займало площу 450 гектарів і налічувало 3 тисячі будинків, у яких мешкало близько 15 тисяч осіб.

Трипільці будували чотирикутні двоповерхові будинки завдовжки до 25-27 м і завширшки 6-7 м, з кількома приміщеннями. Стіни першого поверху були у вигляді дерев'яного зрубу. Стіни другого – стовпова конструкція, обплетена лозою або тріскою та обмащена з двох боків глиною. Судячи зі знахідок моделей жител у розкопах Коломийщина II, Рассохуватка та Ворошилівка, дахи трипільських будинків були двосхилими, укриті соломою або очеретом з отвором для диму. В кожній оселі була піч. Стіни обмальовували мінеральними фарбами. Суспільний уклад трипільців був патріархально-родовим. На чолі роду стояв старійшина, однак жінка відігравала значну соціальну роль. Життя кожного протоміста тривало 50-80 років. Адже трипільці були хліборобами і періодичне переселення обумовлювалося виснаженням ґрунтів.

Землеробство і тваринництво

Трипільці вирощували жито, ячмінь, просо, бобові культури. Поля обробляли ралами та мотиками з рогу, каменю, дерева. Для збирання врожаю використовували серпи з крем'яними вкладнями. Для переробки продуктів землеробства застосовувалися зернотерки, які склалися з двох частин – верхнього і нижнього крем'яних каменів. Знахідки на Коломийщині кісток биків, а також корів і овець, а в Халеп'ї – Обухівський район Київської області та

Усатові – Хаджибейський лиман, Одеська область, свиней, свідчать про розвинене трипільське тваринництво. Керамічна статуетка пари волів, що тягнуть сани, яка представлена в експозиції заповідника «Трипільська культура» – найстаріше в історії Європи зображення парної упряжі.

Маючи парну упряж, трипільці могли використовувати соху, яка у 40 разів продуктивніша за обробіток землі мотикою.

Ремесла

Трипільські тканини були двох видів: виготовлені на ткацькому верстаті і плетені гачком. Жінки Трипільля носили приталені сукні, спідниці та сорочки. Їхній одяг був оздоблений вишивкою, прикрасами з міді та бурштину. Чоловіки носили сорочки та штани. Слід зазначити, що на той час сусідні народи носили шкури. Для виготовлення кераміки й лиття виробів із міді трипільські майстри використовували двоярусні гончарні горна. Один із них – піч розміром у 6 квадратних метрів з кількома отворами для закладання дров у 2015 році був розкопаний у селі Доброводи на Черкащині.

Вірування трипільців: статуетки та орнамент

Релігійні уявлення трипільців були тісно пов'язані з культом родючості та землеробства. «Ромб з крапелькою» – символ засіяного поля – присутній в орнаментованому розписі на багатьох глиняних виробах. Центральне місце в пантеоні займало жіноче божество, відоме як Велика Богиня.

Бог-Батько у трипільській пластиці представлений переважно зооморфно у вигляді Бога-Бика (Тура) – чоловічого початку Природи. Змія, вічна спіраль, вічна хвиля це символи вічного відновлення і відродження життя. Такий рисунок є чи не на кожній фігурці.